

FOCUS

“Situatie vóór het leefloon”

1. Inleiding

In België beschikken een heel aantal mensen niet over voldoende bestaansmiddelen of hebben zij vaak geen vaste verblijfplaats. Deze personen kunnen steun genieten van het OCMW.

Om steun te kunnen genieten, moet de aanvrager aan bepaalde voorwaarden voldoen (nationaliteit, leeftijd, verblijfplaats, bestaansmiddelen, bereidheid om te werken, uitputting van de rechten op sociale prestaties, uitputting van de rechten op levensonderhoud)¹. Bovendien voert het OCMW een sociaal onderzoek uit bij de aanvrager dat nagaat welke steun het meest geschikt is in functie van zijn persoonlijke of gezinssituatie.

Bepaalde soorten OCMW-steun hebben een financiële tussenkomst tot gevolg van de federale overheid via de POD Maatschappelijke Integratie (POD MI). Dit is in het bijzonder het geval bij het leefloon (LL), het equivalent leefloon (eq. LL), de installatiepremies (IP) of bepaalde uitgaven inzake medische hulp (MH)². De OCMW's kunnen andere soorten steun toekennen³ aan hun gebruikers, maar zij maken niet het voorwerp uit van een financiële tussenkomst van de POD Maatschappelijke Integratie.

In deze focus zal enkel de steun worden aangehaald waarvoor de wet voorziet in een tussenkomst van de POD MI en meer bepaald het leefloon (LL).

In 2015 hebben 170.195⁴ personen minstens een maal het leefloon genoten tijdens het jaar. Dit komt gemiddeld overeen met 116.146⁵ gerechtigden⁶ per maand.

Vier op tien van deze gerechtigden heeft vorig jaar nooit een leefloon of een equivalent leefloon ontvangen.

In deze focus zal het profiel van de personen die een beroep doen op het OCMW om een leefloon te ontvangen en hun socio-economische situatie vóór zij een beroep deden op het OCMW worden geanalyseerd.

¹ Voor meer details over toekenningsvoorwaarden, zie het statistisch verslag van de POD MI.

² Voor meer details over deze soorten steun, zie het statistisch verslag van de POD Maatschappelijke Integratie.

³ Bijvoorbeeld steun inzake huisvesting, thuiszorg, schuldbemiddeling, psychosociale, juridische, ... bijstand

⁴ Het jaarcijfer komt overeen met de unieke afrekening van de gerechtigden tijdens het jaar. Een rechthebbende die in de loop van eenzelfde jaar gedurende meerdere periodes steun heeft genoten, wordt slechts één keer geteld.

⁵ Gemiddelde maandelijks aantal gerechtigden voor de 12 maanden van het jaar.

⁶ De persoon kan een alleenstaande of samenwonende gerechtigde zijn, met of zonder kinderen.

Jaarlijkse inkomende en uitgaande stromen van leefloners

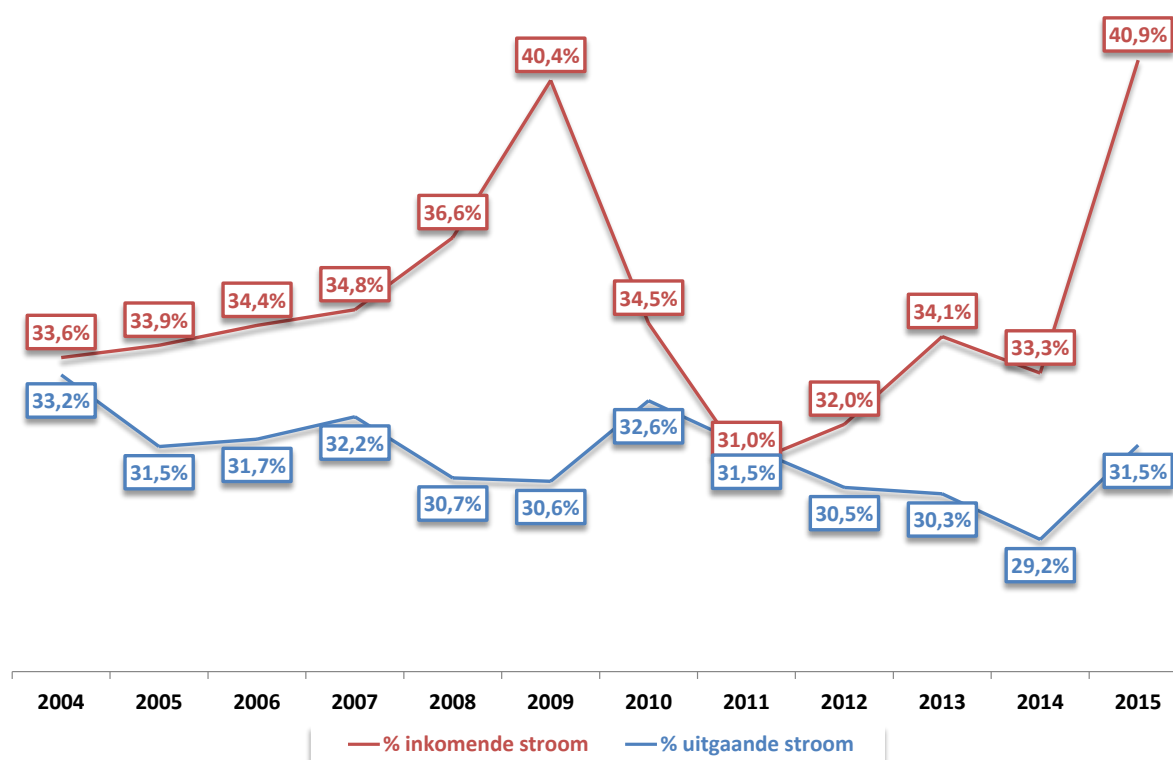
Om elk jaar de inkomende en uitgaande stroom leefloners te bepalen, werd als volgt gehandeld:

- inkomende stroom jaar Y: leefloners in Y die geen leefloon hebben genoten in Y-1.
- uitgaande stroom jaar Y: leefloners in Y-1 die geen leefloon hebben genoten in Y.

Tussen 2003 en 2014 waren er gemiddeld 35% inkomende stromen van leefloners tegenover 31,4% uitgaande stromen van leefloners per jaar⁷.

Zoals onderstaande grafiek aantoont, vormt het jaar 2015, net zoals het jaar 2009, een uitzondering met 40% inkomende stromen tegenover 31,5% uitgaande stromen⁸.

Grafiek 1: Inkomende en uitgaande stromen LL - periode 2004-2015

⁷ De inkomende en uitgaande stromen worden opgesteld op basis van jaarcijfers. Het verschil hiervan kan afwijken van de gemiddelde maandelijkse groeipercentages die worden voorgesteld in het kwartaalverslag.

⁸ Voor meer details over de redenen van deze uitzonderlijke stijgingen van het aantal inkomende stromen, zie het statistisch kwartaalverslag.

Wie zijn de personen die een beroep doen op het OCMW om een leefloon te ontvangen?

Om een idee te hebben van het profiel van de nieuwe leefloners werden 278.822 individuen geselecteerd⁹ en hun socio-economische toestand in de maand vóór de toekenning van het LL werd bekeken, dankzij het *datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming* van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ).

De socio-economische situaties zijn de volgende:

- werk
- werkloosheid
- begunstigde van een ander vervangingsinkomen dan het equivalent leefloon van het OCMW
- equivalente leefloners
- andere situatie: worden hier vermeld: alle individuen die niet werken, niet werkloos zijn, geen vervangingsinkomen of equivalent leefloon ontvangen.

3.1. Socio-economische toestand vóór de toekenningen van een LL: algemeen overzicht

2004-2013	NIEUWE LL	
Werk	18,0%	50053
Werkloosheid	10,6%	29495
Vervangingsinkomen	13,7%	38138
Eq. LL	7,8%	21877
Andere situatie	49,9%	139259
TOTAAL	100%	278822

⁹ Vier cohorten per jaar gedurende de periode 2004-2013, ofwel 278.822 individuen. De observatiemomenten zijn de volgende: maart, juni, september, december; voor de nieuwe gerechtigden respectievelijk in april, juli, oktober en januari.

Tewerkstelling

Zoals bovenstaande tabel aantoont, was één nieuwe leefloner op vijf (18%) tewerkgesteld in de maand vóór hij een beroep deed op het OCMW.

Wie zijn de werknemers of ex-werknemers die een beroep doen op het OCMW om een leefloon te ontvangen?

Het kan gaan om:

- loontrekkenden die niet voldoende dagen gepresteerd hebben tijdens de referentieperiode om aanspraak te kunnen maken op een werkloosheidsuitkering;
- loontrekkenden die hun werk hebben verloren zonder recht op een werkloosheidsuitkering (vrijwillig vertrek, ontslag om dringende reden, ...);
- werknemers die een LL vragen als aanvulling op een werk/een activiteit omwille van onvoldoende bestaansmiddelen. Hier vinden we in het bijzonder de werknemers terug met onzekere banen (deeltijds, uitzendarbeid, afwisseling van kleine jobs, seizoensarbeid, ...) maar ook de zelfstandigen;
- werknemers die wachten op regularisatie van een werkloosheids- of pensioendossier;
- zelfstandigen die hun activiteit stopzetten.

Onder de nieuwe begunstigden die tewerkgesteld waren vóór zij een beroep deden op het LL was iets meer dan negen op tien loontrekkende en iets meer dan een op tien zelfstandige, meewerkend of met een gemengd statuut.

WERKNEMERS	Loontrekkende	Zelfstandige of meewerkend	Gemengd statuut	TOTAAL
Mannen	83,4%	15,4%	1,3%	100%
Vrouwen	90,7%	8,2%	1,1%	100%
TOTAAL	87,2%	11,7%	1,2%	100%

Mannen waren vaker zelfstandigen of daarmee gelijkgesteld dan vrouwen.

Werkloosheid

Eén nieuwe leefloner op tien (10,6%) was uitkeringsgerechte werkzoekende de maand voordat hij een beroep deed op het OCMW.

Het gaat hier:

- om personen wier werkloosheidsuitkering onvoldoende blijkt;
- om personen die gesanctioneerd werden¹⁰ door de RVA;
- om personen die aan het einde van het recht zijn gekomen

In een vorige focus¹¹ werd vermeld dat bijna een gesanctioneerde op vijf (18,4%) een beroep deed op hulp van het OCMW tijdens het jaar van de sanctie.

Ter herinnering: deze analyse heeft betrekking op de nieuwe leefloners tussen 2004 en 2013. De wijzigingen van de werkloosheidsreglementering die van kracht zijn sinds begin 2015 hebben dus geen enkele impact op de hier voorgestelde cijfers.

Vervangingsinkomens

Onder de nieuwe leefloners ontving meer dan één begunstigde op vijf voorheen een vervangingsinkomen (13,7%) of een equivalent leefloon (7,8%).

Het gaat hier:

- om personen die van het recht op maatschappelijke hulp werden getransfereerd naar het recht op maatschappelijke integratie naar aanleiding van hun inschrijving in het bevolkingsregister¹²
- om gerechtigden op een sociale uitkering die gedeeltelijk of volledig hun vervangingsinkomen zijn verloren en waarvan de bestaansmiddelen onvoldoende zijn geworden. Hier vinden we de personen terug die arbeidsongeschikt zijn (ziekenfonds, invaliditeit, beroepsziekte, arbeidsongeval, ...), in loopbaanonderbreking (volledig / volledig tijdscrediet), bruggepensioneerden of personen met een invaliditeitsuitkering.

¹⁰ De werkzoekenden kunnen gesanctioneerd worden en tijdelijk of definitief het voordeel van hun werkloosheidsuitkeringen verliezen om administratieve redenen (onjuiste of onvolledige verklaringen, onrechtmatig afstempelen van de prikkaart, aanmaken van valse documenten of van vals stempelmerk) of om redenen die afhangen van hun eigen wil (opgeven van de job, ontslag, weigering van aangepast werk, zich niet naar de plaatsingsdienst begeven, weigering en stopzetting van inschakelingstraject, weigering van outplacement of tewerkstelling in een tewerkstellingscel).

¹¹ Focus nr. 8, "Sanctie RVA en overdracht naar de OCMW's" - juli 2014: "Van de 141.026 gesanctioneerden van de steekproef hadden er 25.972 steun ontvangen van het OCMW op een bepaald moment tussen de sanctie en het einde van het eerste opvolgingsjaar, ofwel 18,4 %."

¹² Personen die in het vreemdelingenregister zijn ingeschreven kunnen, onder voorwaarden, na 5 jaar verblijf in België hun inschrijving in het bevolkingsregister aanvragen.

Andere situatie

De laatste categorie van personen die een beroep doet op het OCMW om een leefloon te ontvangen, zijn de personen die niet aanwezig waren op de arbeidsmarkt, noch in een systeem van sociale bescherming.

Eén persoon op twee (49,9%) van de nieuwe leefloners is verkeer in deze situatie.

Het gaat hier om:

- personen zonder bestaansmiddelen naar aanleiding in een wijziging van de persoonlijke situatie (scheiding, vertrek uit het ouderlijk huis, ...);
- jongeren in opleiding zonder recht op gezinsbijslag;
- buitenlandse onderdanen, zoals erkende vluchtelingen, maar ook bepaalde Europese onderdanen;
- andere situaties (daklozen, terugkeer naar België, ontslagen uit de gevangenis, ...).

3.2. Soorten steun die de nieuwe begunstigden ontvangen

Andere nuttige informatie om zich een beeld te vormen van het profiel van de nieuwe leefloners is kijken welk soort steun zij van het OCMW ontvangen op het ogenblik van hun aankomst.

Onderstaande tabel geeft voor alle inkomende stromen bij het LL tussen 2004 en 2014 de verdeling weer volgens het soort ontvangen steun.

Nieuwe LL 2004-2014	
Leefloon	74,0%
Project individuele integratie	8,1%
Studenten leefloners	2,5%
Persoon niet. ingeschr. rijksreg	10,5%
Ex daklozen	4,9%
TOTAAL (%)	100%

De meerderheid van de nieuwe begunstigden (74%) ontvangt een leefloon dat niet vergezeld is van een bijzondere voorwaarde, terwijl meer dan een op tien dit ontvangt in de vorm van een geïndividualiseerd project (10,6%).

Eén nieuwe begunstigde op tien (10,5%) was iemand die niet was ingeschreven in het bevolkingsregister. In meer dan acht gevallen op tien gaat het om een erkende vluchteling.

Tot slot was minder dan een nieuwe begunstigde op twintig (4,9%) iemand die uit een situatie van dakloosheid kwam.

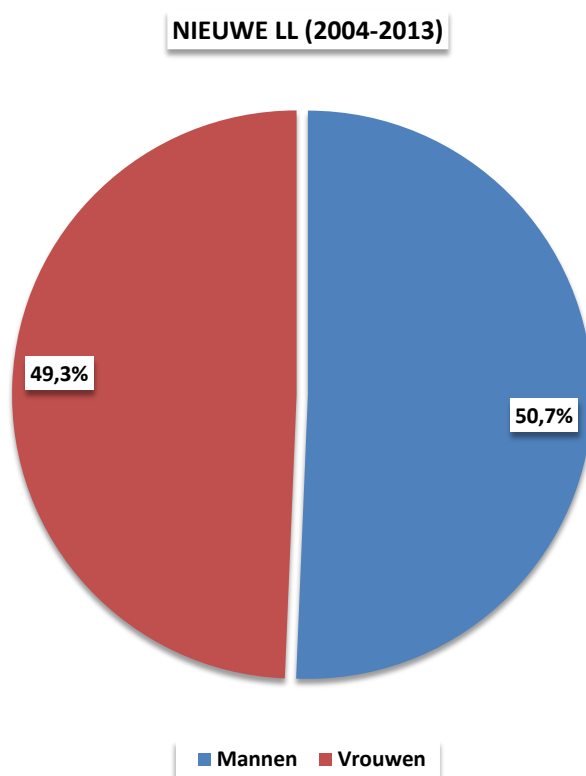
3.3. Socio-economische toestand vóór de toekenningen van een LL: gedetailleerd overzicht

Hieronder zijn de profielen van de nieuwe begunstigden terug te vinden volgens geslacht, leeftijdsklasse, groep van nationaliteiten en afkomst. Ter herinnering: de profielen werden opgesteld vanuit het aantal nieuwe leefloners tussen 2004 en 2013, ofwel 278.822 individuen.

Het geslacht van de nieuwe leefloners

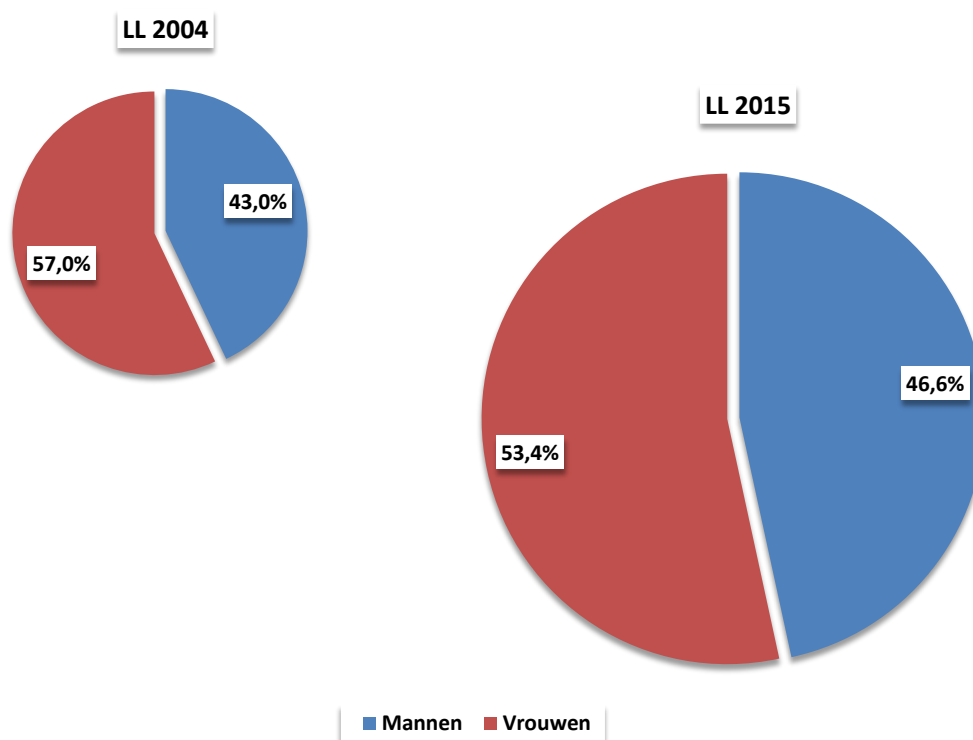
Onder de nieuwe leefloners telden we 50,7% mannen en 49,3% vrouwen.

Grafiek 2: verhouding mannen-vrouwen onder de nieuwe leefloners

De grotere aanwezigheid van mannen onder de nieuwe begunstigden heeft bijgedragen tot de daling van het verschil mannen-vrouwen in het geheel van de populatie van de leefloners.

Grafiek 3: evolutie van de verhouding mannen-vrouwen onder de gehele populatie leefloners

Zoals vermeld in een vorige focus¹³ is het verschil mannen-vrouwen sterk verminderd tussen 2004 en 2015: terwijl het verschil nog 14% bedroeg in 2004, was dit nog maar 6,8% in 2015.

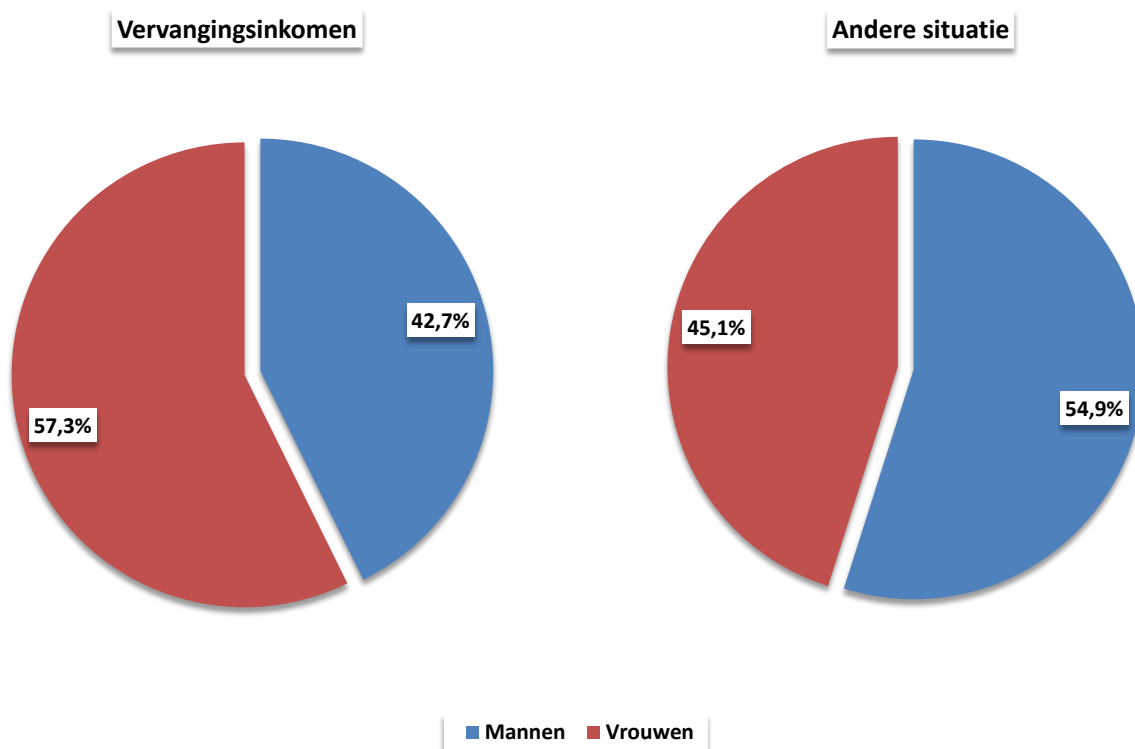
Onder de begunstigden van een vervangingsinkomen vonden we het grootste aantal vrouwen terug.

Het aantal mannen was groter onder de individuen in een andere socio-economische situatie vóór zij een beroep deden op het LL, dit wil zeggen de individuen die niet aan het werk waren, niet werkloos waren of geen vervangingsuitkering ontvingen vóór zij een beroep deden op het OCMW.

NIEUWE LL 2004-2013	Mannen	Vrouwen	TOTAAL (%)
Werk	48,4%	51,6%	100%
Werkloosheid	48,0%	52,0%	100%
Vervangingsinkomen	42,7%	57,3%	100%
Eq. LL	46,3%	53,7%	100%
Andere situatie	54,9%	45,1%	100%
TOTAAL	50,7%	49,3%	100%

¹³ Focus nr. 14, "Mannen en vrouwen in het OCMW" - maart 2016. Gegevens bijgewerkt in april 2016.

Grafiek 4: verhouding mannen-vrouwen onder de nieuwe leefloners (kerncijfers)

We merken weinig verschil op in de verdeling van de mannen en die van de vrouwen volgens de socio-economische situatie.

Mannen bevonden zich vaker in een andere situatie dan vrouwen (54,1% tegenover 45,7%). Vrouwen ontvingen vaker een vervangingsinkomen dan mannen (15,9% tegenover 11,5%).

NIEUWE LL 2004-2013	TOTAAL	Mannen	Vrouwen
Werk	18,0%	17,1%	18,8%
Werkloosheid	10,6%	10,0%	11,1%
Vervangingsinkomen	13,7%	11,5%	15,9%
Eq. LL	7,8%	7,2%	8,5%
Andere situatie	49,9%	54,1%	45,7%
65 jaar en meer	100%	100%	100%

De leeftijdsklasse van de nieuwe leefloners

Over het algemeen was meer dan een leefloner op twee tussen 25 en 44 jaar oud (47,1%).

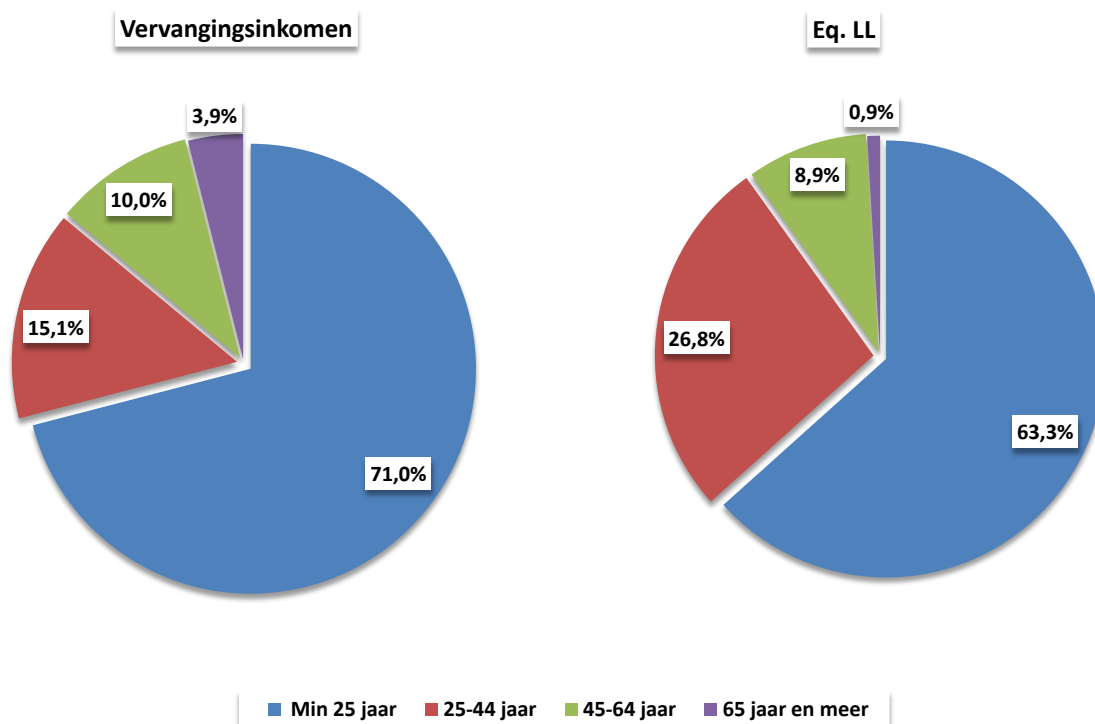
Wanneer we dit meer in detail bekijken, merken we een sterke aanwezigheid op van jongeren van - 25 jaar onder de begunstigden van een vervangingsinkomen (71%).

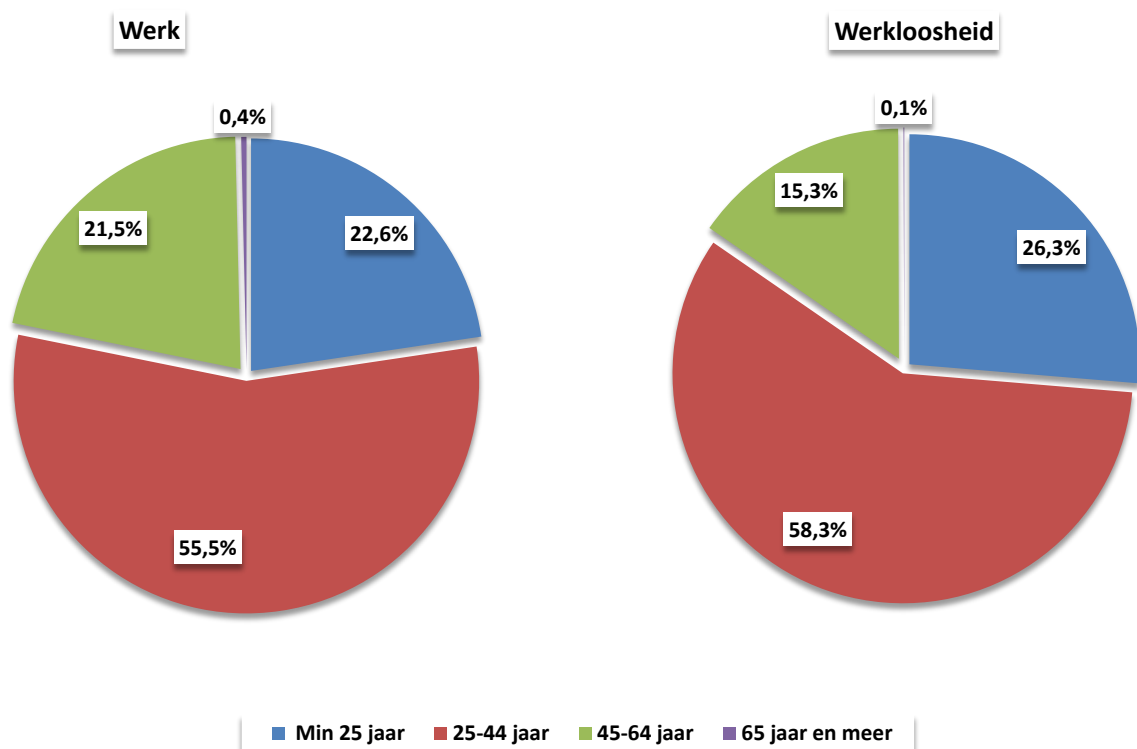
Het is niet verwonderlijk dat jongeren minder vaak actief zijn op het vlak van werk of werkloosheid. Maar we moeten ook rekening houden met het feit dat kinderen die gezinsbijslag ontvangen opgenomen zijn bij de begunstigden van een vervangingsinkomen.

We stellen eveneens vast dat er veel jongeren zijn die vroeger een eq. LL ontvingen onder de nieuwe leefloners: hoewel de jongeren slechts 24% uitmaakten van de begunstigden van een equivalent leefloon tussen 2004 en 2013 maakten zij voor 63,3% deel uit van de begunstigden die werden overgedragen naar het leefloon.

NIEUWE LL 2004-2013	Min 25 jaar	25-44 jaar	45-64 jaar	65 jaar en meer	TOTAAL (%)
Werk	22,6%	55,5%	21,5%	0,4%	100%
Werkloosheid	26,3%	58,3%	15,3%	0,1%	100%
Vervangingsinkomen	71,0%	15,1%	10,0%	3,9%	100%
Eq. LL	63,3%	26,8%	8,9%	0,9%	100%
Andere situatie	24,3%	53,6%	20,1%	2,0%	100%
TOTAAL	33,7%	47,1%	17,6%	1,7%	100%

Grafiek 5: Verdeling van nieuwe leefloners volgens leeftijd (kerncijfers)

De begunstigden van 65 jaar en ouder telden slechts mee voor 1,7% van alle nieuwe leefloners en zij bevonden zich hoofdzakelijk in een andere socio-economische situatie of ontvingen een vervangingsinkomen vóór zij een beroep deden op het LL.

Een vorige focus¹⁴ heeft getoond dat iets minder dan de helft van de begunstigden van 65 jaar en ouder een LL ontving en als aanvulling op een pensioen of een IGO. De andere helft had geen recht op een IGO of wachtte op de regeling van een pensioendossier. Onder deze begunstigden was twee op vijf niet-Europese onderdaan.

NIEUWELL 2004-2013	TOTAAL	Min 25 jaar	25-44 jaar	45-64 jaar	65 jaar en meer
Werk	18,0%	12,1%	21,2%	21,9%	3,9%
Werkloosheid	10,6%	8,3%	13,1%	9,2%	0,3%
Vervangingsinkomen	13,7%	28,8%	4,4%	7,8%	32,5%
Eq. LL	7,8%	14,8%	4,5%	4,0%	4,5%
Andere situatie	49,9%	36,0%	56,9%	57,1%	58,8%
TOTAAL (%)	100%	100%	100%	100%	100%

¹⁴ Focus nr. 11, "Ouderen en het OCMW" - mei 2015. "In 2014 heeft iets meer dan de helft (48,7%) van de oudere gerechtigden een LL ontvangen als aanvulling op een pensioen of een IGO". "Onder de oudere gerechtigden ... was 39,2 % vreemdeling buiten de EU, hoewel zij slechts 16,6 % uitmaakten van de volledige LL-populatie in 2014."

De groep van nationaliteiten van de nieuwe leefloners

Belgen vormden de meerderheid onder de nieuwe leefloners. De Europese en niet-Europese onderdanen telden voor respectievelijk 8,3% en 27,3% mee als nieuwe leefloners.

NIEUWE LL 2004-2013	België	EU-28	Buiten EU	Missing of onbekend	TOTAAL (%)
Werk	65,5%	10,5%	23,5%	0,5%	100%
Werkloosheid	87,3%	6,7%	5,9%	0,1%	100%
Vervangingsinkomen	81,6%	5,4%	12,6%	0,4%	100%
Eq. LL	78,9%	6,0%	14,5%	0,6%	100%
Andere situatie	50,2%	9,1%	39,2%	1,6%	100%
TOTAAL	63,4%	8,3%	27,3%	1,0%	100%

Zoals onderstaande tabel toont, waren de nieuwe Belgische leefloners vaker werkzoekenden, begunstigen van een vervangingsinkomen of van een equivalent leefloon dan hun Europese of niet-Europese tegenhangers voordat zij een LL ontvingen.

Hoewel de Europeanen zich vaker dan de Belgen of de niet-Europeanen in een andere socio-economische situatie bevonden vóór zij een beroep deden op het LL, hadden de niet-Europese onderdanen vaker een baan. Deze laatsten waren ook minder vaak werkloos dan de Belgen voordat zij een leefloon ontvingen.

NIEUWELL 2004-2013	TOTAAL	België	EU-28	Buiten EU	Missing of onbekend
Werk	18,0%	18,5%	15,5%	22,7%	9,9%
Werkloosheid	10,6%	14,6%	2,3%	8,5%	0,9%
Vervangingsinkomen	13,7%	17,6%	6,3%	8,9%	5,6%
Eq. LL	7,8%	9,8%	4,2%	5,7%	4,5%
Andere situatie	49,9%	39,5%	71,7%	54,3%	79,1%
TOTAAL (%)	100%	100%	100%	100%	100%

De afkomst van de nieuwe leefloners

De verdeling van de nieuwe begunstigden volgens afkomst^{15,16} geeft een ander beeld dan dat per groep van nationaliteiten.

Onder de nieuwe leefloners waren personen met een buitenlandse afkomst twee maal talrijker dan diegenen die niet van buitenlandse afkomst waren.

NIEUWE LL 2008-2013	Vreemde herkomst	Geen vreemde	Onbekend	TOTAAL (%)
Werk	59,6%	33,8%	6,7%	100%
Werkloosheid	42,5%	49,7%	7,8%	100%
Vervangingsinkomen	55,6%	36,7%	7,6%	100%
Eq. LL	63,3%	30,7%	6,0%	100%
Andere situatie	68,3%	24,5%	7,2%	100%
TOTAAL	61,9%	31,0%	7,1%	100%

Personen van buitenlandse afkomst bevinden zich vaker in een andere socio-economische situatie vóór zij een beroep deden op het LL dan personen die niet van buitenlandse afkomst zijn. Zij ontvangen ook minder vaak een werkloosheidsuitkering of een vervangingsinkomen.

NIEUWE LL 2004-2013	TOTAAL	Vreemde herkomst	Geen vreemde herkomst	Onbekend
Werk	17,5%	16,8%	19,1%	16,4%
Werkloosheid	11,0%	7,6%	17,7%	12,1%
Vervangingsinkomen	13,3%	12,0%	15,8%	14,3%
Eq. LL	7,9%	8,0%	7,8%	6,6%
Andere situatie	50,3%	55,6%	39,7%	50,7%
TOTAAL (%)	100%	100%	100%	100%

¹⁵ Vier criteria om de afkomst te bepalen: de huidige nationaliteit van de betrokkene, de nationaliteit van geboorte van de betrokkene, nationaliteit van geboorte van de vader en nationaliteit van geboorte van de moeder. Wanneer één van de 4 criteria niet de Belgische nationaliteit is, wordt de betrokkene beschouwd als een persoon van vreemde afkomst.

¹⁶ De gegevens volgens afkomst zijn slechts beschikbaar vanaf het jaar 2008.

Meer cijfers?

In deze focus worden slechts enkele kerncijfers besproken in verband met enkele maatregelen die door de POD MI gefinancierd wordt. U vindt ook andere interessante cijfer per gewest, provincie, arrondissement en gemeente, per leeftijdsklasse, volgens geslacht, nationaliteit, categorie of statuut op onze [Internetsite](#). Naast tal van downloadbare tabellen vindt u er eveneens onze andere statistische publicaties.

Bijkomende inlichtingen?

Indien u meer informatie wenst, gelieve contact op te nemen met de dienst “Communicatie” op het volgende nummer: 02/508.85.85 of via onze website: <http://www.mi-is.be/nl/contact>

Bronvermelding

POD MI - Maatschappelijke integratie